

نقش حوزه‌های علمیه‌ی خواهران در برقراری ساده زیستی در خانواده‌ها

گروه بنت الزهراء^۱

چکیده

عنوان مقاله «نقش حوزه‌های علمیه‌ی خواهران در برقراری ساده زیستی در خانواده‌ها» است. یکی از فلسفه‌های ساده زیستی ایثار است؛ یعنی تقدم داشتن خود بر دیگران همچنین قناعت و چشم طمع نداشتن به مال و منال موجب عزت برای انسان می‌شود، ساده زیستی عدم دلبستگی به مظاهر و تشریفات است و مربوط به گرایش‌های باطنی و قلبی انسان به دنیا است.

البته باید پذیرفت طلبه‌های امروز نیز همین افراد جامعه هستند جامعه‌ای که در آن رقابت برای بدست آوردن زندگی بهتر وجود دارد ولی باید آنقدر روحیه‌ی ساده زیستن را در خود پرورش دهند که به جای به دست آوردن امکانات به دنبال چشم پوشی با بدست آوردن حداقلی آن باشند. پس برداشت افراد جامعه از طلاب و حوزه‌های علمیه با توجه به رفتار خود طلاب در جامعه نشأت می‌گیرد. در این تحقیق با روش توصیفی به تأثیری که حوزه‌های علمیه بر رواج ساده زیستی در جامعه دارند صورت گرفته است.

کلید واژه ها : ساده زیستی، زهد، قناعت، اقتصاد، استقامت

۱. سرگروه راحیل اشرفی، اعضای گروه: نسرين حیدری، عاطفه شریفیات، فرشته شریفیات و پریسا شریفیات، پایه چهارم، سال تحصیلی ۱۳۹۹، مدرسه علمیه حضرت زینب(س)

مقدمه

از عناصر کارکردی و مهم در زندگی هر انسان عنصر ساده زیستی است. ساده زیستی از گذشته تا کنون در نظام دورانهای زندگی بشر بوده و هست. ولی با توجه به سطح طبقاتی هر فرد و خانواده ساده زیستی به نوعی تعریف می شود .

در این مقاله : از سایتها و برخی کتب مرتبط با این زمینه برای گرد آوری مطالب استفاده شد مانند: کتاب تحلیلی بر مهمترین مسائل زن و خانواده در ایران و همچنین کتاب سیمای آرمانی طلبه در نگاه مقام معظم رهبری، شیوه جمع آوری مطالب در این مقاله کتابخانه ای و روش تحقیق آن وحیانی- نقلی و شیوه پردازش اطلاعات در این مقاله توصیفی است. در این مقاله بیان می شود که خانواده‌های طلبه تا چه حد توانسته‌اند بر خانواده‌های دیگر از نظر ساده زیستی اثرگذاری داشته باشند .

خانواده مناسب‌ترین جایگاه برای تأمین نیازهای انسانی و بهترین بستر برای ایجاد امنیت و آرامش روانی است، که بسیاری از نیازهای فردی و روان شناختی آنان در آن تأمین می‌گردد. در عصر حاضر، نظام خانواده دچار مشکلات و چالش های جدی شده است که به تدریج آنرا به سستی و تزلزل می‌کشاند؛ بنابراین تقویت این نهاد مقدس بیش از گذشته ضروری به نظر می‌رسد. همانطور که عیان است عوامل زیادی در تقویت این نهاد مؤثرند، که یکی از این عوامل ساده زیستی است.^۱ راه رسیدن به زهد گذر از ساده زیستی است، و رشد تجمل گرایی در جوامع امروز ما را بر آن داشت که ساده زیستی را مورد بحث قرار دهیم. ساده زیستی از ارزشمندترین مفاهیمی است که در زندگی وجود دارد. واژه ساده زیستی با مفاهیمی مانند : زهد، قناعت، کفاف و... ارتباط وثیقی دارد. پیشینه ایران اسلامی آمیخته با آموزه های دینی و تعالیم قرآنی است، اسلام برای تمام زندگی فردی و اجتماعی انسان برنامه زندگی ارائه داده است و راه روشن را برای او مشخص نموده است. با توجه به دستورات این دین مبین و سیره و روش زندگی بزرگان ، روحیه قناعت و ساده زیستی به خوبی مشهود است. این فرهنگ در سراسر زندگی ائمه و بزرگان جریان داشته و قابل استفاده و بهره برداری در زندگی امروز جوامع نیز است. در زمینه ساده زیستی تحقیقاتی صورت گرفته و کتاب‌هایی نگاشته شده است از جمله کتاب ساده زیستی از دیدگاه امام

۱. مقاله : ساده زیستی در آموزه های دینی و نقش آن در استحکام خانواده از سایت www.magiran.com

۲. Kowsar news. Ir خبرگزاری حوزه های علمیه خاوران

خمینی (رحمه الله) به نگارش یحیی طالبی؛ نگارنده در این کتاب به ساده زیستی و زهد امام خمینی (رحمه الله) در سراسر زندگی او پرداخته است. همچنین کتاب زهد و ساده زیستی نوشته حبیب الله رهبر در این کتاب نویسنده به زهد و ساده زیستی از منظر اسلام و با بیان آیات و روایت پرداخته که وجه تمایز مقاله با دو اثر یاد شده در این است که در این مقاله به تاثیر حوزه های علمیه بر ایجاد جامعه ای عاری از هر گونه تجمل گرایی و پرورش روحیه ساده زیستی در جامعه خواهیم پرداخت.

مفهوم ساده زیستی

ساده زیستی عدم دل بستگی به مظاهر دنیا و رهایی از تجملات و تشریفات زاید زندگی و بی پیرایه بودن که مقابل آن، تجمل گرایی و رفاه زدگی است، ساده زیستی با مفهوم زهد و بی رغبتی، ارتباط تنگاتنگی دارد به عبارت بهتر می توان گفت: زهد، مربوط به گرایش باطنی و قلبی انسان به دنیاست و ساده زیستی ناظر به زندگی فردی و اجتماعی افراد است. و نمی توان بدون روحیه ی ساده زیستی به زهد رسید. ساده زیستی یکی از موضوعاتی که در زندگی فردی و اجتماعی و مادی و معنوی انسان تأثیر بسزایی دارد، ساده زیستی، پاسخ انسان های دانا به زندگی ناپایدار دنیاست که در پرتو آن آرامش درون و برون حاصل می شود؛ بنابراین ساده زیستی با نوع شناخت انسان و نگرش او به زندگی دنیا مرتبط است.

استاد مطهری می گوید: «زهد؛ حالتی است روحی و زاهد از آن نظر که دل بستگی های معنوی و اخروی دارد، به مظاهر مادی زندگی بی اعتناست. این بی اعتنایی و بی توجهی تنها در فکر و اندیشه و احساس قلبی نیست و در مرحله ضمیر پایان نمی یابد. زاهد در زندگی عملی خویش، سادگی و قناعت را پیشه خود می سازد و از تنعم تجمل و لذت گرایی پرهیز می نماید. زاهد جهان آنها هستند که به حداقل تمتع و بهره گیری از مادیات اکتفا کرده اند.»^۱ با این توصیف؛ مفهوم زهد دو مرحله ی قلبی و عملی دارد: مرحله ی قلبی آن، عدم دل بستگی به دنیا و مرحله عملی آن، اکتفا کردن به حداقل ابزارهای زندگی و ساده زیستی است، پس می توان گفت: ساده زیستی راستین راه را برای تحصیل زهد حقیقی هموار می سازد، چنانکه در روایتی از امام علی (علیه السلام) آمده است: «التَّزَهُدُ يُوْدِي إِلَى الزَّهْدِ» واداشتن خود به زهد و ساده زیستی، منتهی به

۱. مرتضی مطهری، سیری در نهج البلاغه، ص ۲۱۴

حالت درونی زهد می‌گردد. در جای دیگر می‌فرماید: «أول الزهد التَّزَهُدُ» نخستین گام زهد، تزهد (ساده زیستی) است.^۲

تعریف دقیق ساده زیستی در سیره علما:

ساده زیستی در سیره علما و بزرگان تعریف دقیقی نداشته است برخی از آنها زندگی بسیار زاهدانه‌ای داشته‌اند و بسختی زندگی خود را گذران می‌کردند. اما برخی دیگر از طبقه مرفه جامعه بودند و از زندگی و امکانات بسیار خوبی برخوردار بودند که اکثریت اعضای عادی جامعه از آن محروم بودند از این رو اینکه کدام سیره درست بوده است در هاله‌ای از ابهام است مضافاً بر اینکه هر کدام نیز برای خود دلایلی ارائه می‌کنند و طلبه‌های جوان نیز متناسب با وضعیت خود به سیره‌ی برخی از بزرگان استناد می‌کنند. امروزه نیز با تغییراتی که در زندگی ایجاد شده است ضروری است حوزویان در این زمینه تعامل بیشتری داشته باشند. همچنین ضعف برخی از مسائل اخلاقی نیز در فرار از ساده زیستی می‌تواند مؤثر باشد برخی از طلبه‌ها اگر چه می‌دانند و معتقد هستند که باید ساده زیست اما در عمل چنین رویه‌ای را دنبال نمی‌کنند. واقعیت این است که در حوزه‌های علمیه در سالیان دور وضعیت اخلاق و دغدغه‌ی تهذیب نفس قوی‌تر بوده است از این رو طلبه‌ها با طیب نفس و با اراده خود، زندگی خود را به شیوه‌ی ساده اداره می‌کردند. البته باید پذیرفت که طلبه‌های امروزی بچه‌های همین جامعه هستند. جامعه‌ای که در آن رقابت شدیدی برای به دست آوردن زندگی بهتر وجود دارد، فرزندان همین جامعه در حوزه تحصیل می‌کنند که ممکن است درس و مسائل اخلاق کمی آنها را جرح و تعدیل کند، از این رو همین طلبه‌ها با نگاهی به زندگی اطرافیان خود و مقایسه‌ی خود با آنها بصورت طبیعی تحت تاثیر قرار می‌گیرند. ونیز نگاه مطلق گرایانه برخی از مردم به شیوه زندگی روحانیون کمی سخت گیرانه است بطور مثال اگر ببینید یک روحانی در فروشگاه‌ی در حال خرید است. نگاه معنا داری به او می‌کنند ولی واقعیت آن است که اگر چه مردم می‌توانند انتظار داشته باشند که طلبه و روحانی زندگی ساده‌ای داشته باشند اما همین تصور باید واقعی باشد باید پذیرفت که آنها نیز مانند مردم عادی نیازهایی دارند و در حد معمول باید زندگی کنند.

۱. ابوالفتح آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ج ۱، ص ۲۹۱

۲. همان، ج ۲، ص ۳۸۴

معنای قناعت

قناعت به معنای بی‌نیازی و اعتدال و میانه روی از صفات اخلاقی نیکو و پسندیده‌ای است که در تکامل فرد و اجتماع مؤثر است. یکی از فضیلت‌های که همواره مورد تاکید پیامبران و امامان بوده همین مسئله قناعت است. با توجه به مفهوم قناعت، راضی شدن به مقدار اندک که در آن با واژه حرص و طمع قرار داد، برخی گمان می‌کنند به معنای مصرف نکردن و یا کم مصرف کردن است. اما با تعاریف ائمه و روش آن بزرگواران اهمیت این موضوع در بطن زندگی افراد یک جامعه و رویارویی با مشکلات و چالش‌های اقتصادی نفوذ پیدا می‌کند. به گونه‌ای که می‌توان کارکردهایی همچون ساده زیستی، آرامش، امنیت، فقرزدایی مدیریت مصرف و استقلال اقتصادی و... را از مهمترین کارکردهای پیاده سازی و الگو سازی فرهنگ قناعت نام برد. آنچه اسلام می‌گوید آن است که انسان راضی به قسمت خود باشد به آنکه دست از تلاش و کوشش بکشد بلکه برای تولید تلاش کند و برای کفاف خویش و انفاق به دیگران فعالیت اقتصادی داشته باشد. قناعت علاوه بر آثار فردی بی‌شماری که به همراه خود دارد به عنوان یک عنصر مؤثر در جامعه‌ی بشری نیز مورد توجه قرار گیرد و همواره الگوها و راهکارهای مفید و سازنده‌ای در حل مسائل اجتماعی ارائه دهد. یکی دیگر از فضائل اخلاقی بیان شده که گاهی همراه قناعت و گاهی از آثار قناعت از آن نام برده می‌شود ساده زیستی است. فضیلتی که به وضوح در زندگی ائمه و بزرگان مشهور است و پیامبران همه و همه نمونه‌های علمی ساده زیستی در زندگی هستند که با سرمشق گرفتن از زندگی آنها می‌توانیم به درجات رفیع انسانی برسیم در تمام دستورات کسی که دلبسته شد؛ دچار حرص و طمع می‌شود از این تعبیر مشخص می‌شود فرهنگ قناعت و ساده زیستی به عنوان یک ضرورت و مسئله مهمی سبب رشد و شکوفایی فردی و اجتماعی می‌گردد. به این صورت که با نهادینه شدن این فرهنگ حرص و آز کنترل می‌شود و در پی آن مشکلات اقتصادی قابل تحمل می‌گردد. فرهنگ استفاده صحیح از منابع و دوری از اسراف ترویج می‌یابد. چرا که امروزه و در عصر حاضر نگاه افراطی به مادیات همه گیر شده و افراد دچار زرق و برق دنیا گشته‌اند و اسراف رواج یافته. در چنین جامعه‌ای استفاده درست از منابع و با دو راهکار قناعت و ساده زیستی حاصل می‌گردد. همچنین ترویج ساده زیستی و ذکر آثار و ضرورت‌های آن بهترین راه به سوی اقتصاد مقاومتی است. اقتصادی که همراه با مقاومت، استقامت و بی‌نیازی است.

می‌آورد احساس بی‌نیازی نسبت به مردم می‌کند. می‌تواند زندگی پاک داشته باشد و از راه حلال و مشروع روزی خود را به دست آورد؛ و آسودگی خاطر دارد دیگر فکر حفظ، پول، خانه و ثروت را ندارد که بعد از مرگ او چه خواهد شد یا در اثر معامله‌ای از دست بدهد. در اجتماع نیز همه اضطرب‌ها و نگرانی‌ها از دنیا و مظاهر آن است که با ساده زیستی می‌توان آنها را برطرف کرد و به آسودگی دست یافت اگر بین افراد جامعه فرهنگ غنی قناعت رواج داشت به مدینه ی فاضله ای که مدنظر اسلام است می‌رسیم. دیگر حق محرومان و مستضعفان و بقیه مردم ضایع نخواهد شد؛ در سایه‌ی چنین فرهنگی به جامعه ی معتدل و میانه رودست پیدا می‌کنیم. همه به حق و حقوق فردی خود راضی هستند و دیگر طمع آنها را در دام خود اسیر نمی‌کند.

روحانیت را از نظر وضع مالی و سطح زندگی می‌توان به سه بخش تقسیم کرد.

۱- طبقه ضعیف ۲- طبقه متوسط ۳- طبقه متمول

الف: طلاب طبقه ضعیف: این بخش از روحانیت خیل عظیم طلبه‌های مبتدی و جوان را تشکیل می‌دهد که عمدتاً زندگی آنها با شهریه و حمایت خانواده پدری اداره می‌شود از این رو اکثر این طبقه از طلبه‌ها خانه‌های شخصی ندارند و اجاره نشین هستند. آنها ماشین شخصی هم ندارند و وضعیت خوراک آنها نیز در حد زیر فقر ارزیابی می‌شود و آنها مانند اقشار آسیب‌پذیر جامعه زندگی می‌کنند از این رو این طبقه اساساً توان زندگی اشرافی را ندارند و این نوع از زندگی خیلی برای آنها مفهومی ندارد.

ب: طبقه متوسط: منظور از طلبه‌های طبقه‌ی متوسط طلبه‌هایی هستند که بیشتر از پانزده سال است که در حوزه علمیه مشغول تحصیل هستند و در کنار آن بسیاری از آنها نیز دروس علوم انسانی را در مراکز دانشگاهی تحصیل کرده‌اند و در اداره یا سازمان یا پژوهشکده یا جایی مشغول به کار هستند یا آنکه از محل تبلیغ درآمدهای نسبتاً خوبی دارند. تعداد این دست از طلبه‌ها اگر چه نسبت به طلبه‌های طبقه‌ی ضعیف کم است اما همه ساله در حال افزایش است و بخش مهمی از جمعیت طلاب و روحانیون را تشکیل می‌دهد اکثر این طلبه‌ها خانه دارند، بسیاری ماشین دارند و در حد متوسط جامعه زندگی می‌کنند، البته باید توجه داشت که وضعیت این دسته از طلبه‌ها در قیاس با جامعه وضعیت بالایی محسوب نخواهد شد این دست از طلبه‌ها در حد کارمندان متوسط جامعه زندگی می‌کنند.

ج- طبقه متمول: این طبقه بخش کوچکی از روحانیت است که تحصیلات عالی داشته و از موقعیت اجتماعی و البته مالی مناسبی نیز برخوردارند. ممکن است برخی از آنان درآمدهای خوبی داشته باشند، که البته از راههای شرعی و قانونی است، اما مسأله این است که آیا با وجود داشتن وضعیت مالی مناسب زندگی آنها ساده است یا اشرافی؟ آنچه مشخص است نمی‌توان در مورد همه‌ی این طبقه قضاوت یکسانی کرد. برخی از همین علما و روحانیون با وجود توان مالی مناسب، زندگی بسیار زاهدانه‌ای دارند و با وجود اینکه می‌توانند زندگی خوبی داشته باشند اما از آن پرهیز می‌کنند اما برخی دیگر از این طبقه زندگی مرفهی دارند در بهترین جاهای شهر قم زندگی می‌کنند و خانه‌های بزرگی دارند و زندگی آنها از مردم فاصله‌ی قابل اعتنایی دارد.

تعریف ساده زیستی: ساده زیستی باید بروز باشد. برخی از همین طلبه‌های طبقه‌ی متوسط مدعی هستند که باید ساده زیستی را با مسائل روز تطبیق داد. به این معنا که شاید پنجاه سال پیش کم نبودند، افرادی که در تهیه لباس خود ناتوان بودند اما امروزه اینگونه نیست. از اینرو طلبه نیز باید ساده زیستی را بر اساس معیارهای امروزی تعریف کند. بطور مثال بسیاری از مردم امروز خودرو و خانه‌ی شخصی دارند، از این رو طلبه حتی اگر بخواهد ساده زندگی کند، باید همین اموال را داشته باشد.

برخی از طلبه‌ها نیز مسأله خانواده را مطرح می‌کنند و می‌گویند. درست است که خودمان طلبه شده ایم اما خانواده چه گناهی دارد. همسر یا فرزندان تا حدی با دغدغه‌های ما همراهی می‌کنند اما چه گناهی دارند پس باید به گونه‌ای زندگی کرد که حق و حقوق خانواده رعایت شود. بسیاری از طلبه‌ها این نکته را به کار می‌برند. برخی از طلبه‌ها نیز خصوصاً آنها یکی که تحصیلات دانشگاهی دارند معتقدند که: درآمد مالی آنها ربطی به داشته‌های دینی ندارد و بقول خودشان از طریق دین ارتزاق نمی‌کنند از این رو مانند دیگر افراد جامعه کار می‌کنند و زحمت می‌کشند و این حق آنهاست که زندگی متوسطی داشته باشند. برخی از آنها می‌گویند: از زمانی که وارد حوزه شوند درس خوانده‌اند و یک دوره طولانی مدت محرومیت داشته‌اند اگر آنها به بازار کار وارد می‌شوند یا برخی از رشته‌های دانشگاهی را انتخاب می‌کردند و ضعشان ده‌ها برابر از وضع امروز بهتر بود.

نتیجه

عنوان مقاله «نقش حوزه‌های علمیه‌ی خواهران در برقراری ساده زیستی در خانواده‌ها» است. در شتاب تحولت اقتصادی و اجتماعی اهمیت ساده زیستی را بیشتر در زندگی افراد جامعه خصوصاً طلبه‌ها نشان می‌دهد، طلاب باید با توجه به وضعیت معیشتی خود متناسب با افراد متوسط جامعه معاش کنند تا چهره‌ی حوزه‌های علمیه در نظر اکثر مردم به ساده زیستی مخدوش نشود. همچنین این گونه می‌توان برداشت کرد که با پیاده کردن الگوی ساده زیستی در میان حوزه‌ها قناعت و ساده زیستی را که در مقابل تحمل قرار گرفته است می‌توان به طرز زیبایی نمایان کرد و ضرب آهنگ تحول و تغییرات در جامعه را با توجه به عنصر ساده زیستی تبیین کرد.

منابع

قرآن

آمدی، ابوالفتح، غرر الحکم درر الکلم، ج ۱ و ۲، دار الکتاب الاسلامی، بی تا.

زیبایی نژاد، محمد رضا، تحلیلی بر مهم ترین مسائل زن و خانواده در ایران، چاپ اول، نشر دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۹۳.

ستوده، معصومه، پیامدهای فردی و اجتماعی تجمل گرایی، چاپ اول، نشر هاجر، ۱۳۹۶.

عالم زاده نوری، محمد، سیمای آرمانی طلبه در نگاه مقام معظم رهبری، چاپ نهم، بوستان کتاب، ۱۳۹۳.

نراقی، ملا احمد، معراج السعاده، نشر جمال، بی تا.

عطاردی، عزیز الله، مسند امام سجاد (علیه السلام)، مترجم محمد رضا عطائی، ج ۱، انتشارات عطارد، بی تا.

مهدوی کنی، محمد رضا، نقطه های آغاز در اخلاق عملی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۸.

۱- مقاله ساده زیستی در آموزه های دینی و نقش آن در استحکام خانواده

www.magiran.com

۲- خبرگزاری حوزه های علمیه خواهران

[Kowsarnew. Ir](http://Kowsarnew.ir)

۳- تاثیر قناعت و ساده زیستی در اقتصاد مقاومتی - خبرگزاری حوزه

www.hawzahnew.com

news.police. ir > News> fullstory

۴- سایت

۵- ساده زیستی طلبه ها در نگاه مردم

www.mashrehgnews.ir